

УДК 793.31
DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2019.191775>

Гутник Ірина Миколаївна
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри хореографічного мистецтва
Київського національного університету
культури і мистецтв
ORCID: 0000-0001-6492-370X
i.gutnyk@ua.fm

КАФЕДРА НАРОДНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ОСВИТИ В УКРАЇНІ

Метою статті є аналіз передумов створення та основних здобутків кафедри народної хореографії Київського національного університету культури і мистецтв (КНУКіМ), яка першою в Україні почала готувати фахівців із народного хореографічного мистецтва з вищою освітою. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні загальнонаукових методів теоретичного й емпіричного рівнів: аналізу та узагальнення науково-теоретичних основ дослідження, логічного методу. Ці методи дають змогу охарактеризувати історичні передумови створення кафедри хореографічного мистецтва в Київському державному інституті культури ім. О.Є. Корнійчука (КДІК), визначити роль кафедри у розвитку вищої хореографічної освіти в нашій країні. **Наукова новизна** дослідження полягає в аналізі педагогічної та наукової діяльності викладачів кафедри народної хореографії нинішнього КНУКіМ, їх новаторства при розробці дисциплін та укладанні сучасних навчальних програм. **Висновки.** У 60-ті роки ХХ ст. в Україні спостерігається зростання популярності народного хореографічного мистецтва, що зумовило державне його заохочення і, відповідно, актуальність підготовки керівників самодіяльних танцювальних колективів. У відповідь на виклики часу 1970 року в КДІК ім. О.Є. Корнійчука (нині – КНУКіМ) було відкрито кафедру хореографії, яка першою в Україні почала готувати фахівців із народного хореографічного мистецтва з вищою освітою. Визначальну роль у її діяльності відіграли завідувач кафедри Кім Василенко, відомі фахівці Галина Березова та Андрій Гуменюк. Сьогодні кафедра творять і досвідчені, й молоді фахівці, а їх діяльність є унікальним взірцем підготовки фахівців-хореографів широкого профілю.

Ключові слова: хореографічна освіта, хореографічний факультет, кафедра хореографії, КНУКіМ, народний танець, народна хореографія, фахові дисципліни.

Гутник Ирина Николаевна, кандидат педагогических наук, доцент кафедры хореографического искусства Киевского национального университета культуры и искусств

Кафедра народной хореографии Киевского национального университета культуры и искусств в контексте становления и развития высшего хореографического образования в Украине

Целью статьи является анализ предпосылок создания и основных достижений кафедры народной хореографии Киевского национального университета культуры и искусств (КНУКиИ), первой в Украине начавшей готовить специалистов по народному хореографическому искусству с высшим образованием. **Методология** исследования заключается в применении общенаучных методов теоретического и эмпирического уровней: анализа и обобщения научно-теоретических основ исследования, логического метода. Данные методы позволяют охарактеризовать исторические предпосылки создания кафедры хореографического искусства в Киевском государственном институте культуры (КДИК) им. А. Корнейчука, определить роль кафедры в развитии высшего хореографического образования в нашей стране. **Научная новизна** исследования заключается в анализе педагогической и научной деятельности преподавателей кафедры народной хореографии нынешнего КНУКиИ, их новаторства при разработке дисциплин и современных учебных программ. **Выводы.** В 60-е годы ХХ в. в Украине наблюдается рост популярности народного хореографического искусства, что обусловило государственную поддержку и, соответственно, актуальность подготовки руководителей самодеятельных танцевальных коллективов. Таким образом, в 1970 году в КДИК им. А. Е. Корнейчука (ныне – КНУКиИ) была открыта кафедра хореографии, которая первой в Украине начала готовить специалистов по народному хореографическому искусству с высшим образованием. Определяющую роль в ее деятельности сыграли заведующий кафедрой Ким Василенко, известные специалисты Галина Березова и Андрей Гуменюк. Сегодня на кафедре работают и опытные, и молодые специалисты, а их деятельность является уникальным образцом подготовки специалистов-хореографов широкого профиля.

Ключевые слова: хореографическое образование, хореографический факультет, кафедра хореографии, КНУКиИ, народный танец, народная хореография, профессиональные дисциплины.

Gutnyk Iryna, Pedagogical Science Candidate, Senior Lecturer of Choreography Department of Kyiv National University of Culture and Arts

Department of folk choreography of the Kyiv National University of Culture and Arts in the context of establishment and development of higher choreographic education in Ukraine

The purpose of the article is to analyze the prerequisites for the creation and main achievements of the Kyiv National University of Culture and Arts (KNUHM) Department of Folk Choreography, which was the first in Ukraine to train specialists in folk choreographic art with higher education. **The methodology** of the research is to apply the general scientific methods of theoretical and empirical levels: analysis and generalization of scientific and theoretical foundations of the study, logical method. These methods make it possible to characterize the historical prerequisites for the creation of a department of choreographic art at the Kyiv State Institute of Culture (KDIK) O.E. Korniychuk, to determine the role of the department in the development of higher choreographic education in our country. **Scientific novelty** of the research consists in the analysis of pedagogical and scientific activity of the teachers of the Department of Folk Choreography of the present KNUKiM, their innovations in the development of new disciplines and the formation of modern educational programs. **Conclusions.** There is an increase in popularity of folk choreographic art in the sixties of the twentieth century in Ukraine, which led to its state encouragement and, accordingly, the relevance of training the leaders of amateur dance groups. In response to the challenges of the 1970's at the O.E. Korniychuk KDIK (now KNUHM) opened the Choreography Department, which was the first in Ukraine to train specialists in folk choreographic art with higher education. The decisive role in its activity was played by the head of the department Kim Vasylenko, well-known specialists Galina Berезova and Andrey Gumenyuk. Today, the department is created by experienced and young professionals, and their activity is a unique model of training of specialists-choreographers of a wide profile.

Key words: choreographic education, Faculty of Choreography, Department of Choreography, KNUKiM, folk dance, folk choreography, professional disciplines.

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі в українській системі професійної хореографічної освіти відбулося чимало зрушень, зумовлених як дедалі вищими вимогами до виконавців народного хореографічного мистецтва, так і особливостями європейської освіти – Болонської системи. В останні десятиліття відбувається вдосконалення навчальних планів, доповнення їх новими дисциплінами, авторськими розробками – і все це спрямовано на те, щоб зі стін вишів виходили висококласні молоді фахівці, здатні далі розвивати і підносити на новий рівень народне хореографічне мистецтво. У цьому безупинному процесі оновлення визначну роль відіграє кафедра народної хореографії КНУКіМ – найстаріша в Україні, де працюють як досвідчені педагоги, так і молоді фахівці. Наукові розвідки, навчальні програми, розробки нових дисциплін, методичні посібники – ось ті творчі здобутки педагогічного колективу кафедри, які сприяють розвитку хореографічної педагогіки в Україні й тому заслуговують на увагу дослідників.

Аналіз досліджень і публікацій. Становлення хореографічної освіти в Україні привертає увагу багатьох сучасних науковців. Так, цю тему висвітлюють Н. Горбатова [5], С. Волков [4], Н. Чілікіна [15], В. Шеремета [17]. та інші автори, які досліджують переважно окремі періоди. При цьому деякі з них торкаються аспектів мистецької освіти, аналізуючи творчу діяльність окремих митців (Т. Чурпіта – дослідження творчості М. Трегубова [16], Л. Цветкова – балетмейстерська та педагогічна діяльність Г. Березової [13]. тощо). Побіжно торкаються означеної теми й інші автори, що досліджують історію хореографічного мистецтва. На окрему увагу заслуговують розвідки науковців, присвячені здобуткам кафедри хореографії Київського державного інституту культури ім. О.Є. Корнійчука (нинішнього КНУКіМ). Це, зокрема, стаття А. Підлипської, в якій авторка розглядає діяльність педагогічного колективу кафедри крізь призму соціокультурної політики другої половини ХХ століття [11]. Водночас слід зазначити, що на сьогодні ця тема, попри її актуальність, ще недостатньо досліджена, й потребує більш глибокого вивчення.

Метою статті є аналіз передумов створення кафедри народної хореографії в КДІК ім. О.Корнійчука та основних здобутків колективу кафедри в сучасному КНУКіМ, значення їх педагогічної й наукової діяльності в розвитку вищої хореографічної освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. Систему навчальних хореографічних закладів, які займалися підготовкою танцівників і балетмейстерів, в Україні було започатковано у 20-30-х роках ХХ ст. [5]. Навчання в них базувалося, як і в аналогічних закладах Росії, на класичній школі (вона залишається основою хореографічної освіти й сьогодні). Щоправда, розвиток системи хореографічної освіти в наступні десятиліття відбувався нерівномірно, оскільки залежав від низки чинників, серед яких основним було ставлення радянського уряду до розвитку мистецької освіти в Україні. Таке явище спостерігалось й раніше – як зазначають науковці, «розвиток як загальної, так і професійної освіти в Україні протягом усього часу її існування залежав від ставлення до національних інтересів українців урядів тих країн, у складі яких Україна перебувала. Так, боротьба царського уряду з будь-якими національними проявами тривалий час стримувала в Україні відкриття вищих мистецьких навчальних закладів, які в Росії (у Петербурзі та Москві) існували ще з середини ХІХ ст.» [4, 57].

У другій половині ХХ століття питання підготовки кваліфікованих кадрів у галузі мистецтва набуло особливої актуальності. Деякі вчені пояснюють це тим, що на той час «важливу роль у справі естетичного та ідеологічного виховання населення й утвердження тоталітарного режиму державні керівні органи відводили культурно-освітнім і мистецьким установам» [14]. У 1953 році створюється Міністерство культури УРСР, а в період з 1954 по 1962 роки розпочинається активне відкриття технікумів з підготовки культурно-освітніх працівників, які надалі було перейменовано в училища. Зокрема, навчальні заклади такого типу було відкрито в Білгороді-Дністровському, Дніпропетровську, Ківерцях, Києві, Сімферополі, Львові, Мелітополі, Ніжині, Одесі, Олександрії, Самборі, Сталіні, Тербовлі, Тульчині, Харкові, Херсоні, Хусті, Чернівцях. В наступні роки цей перелік поповнили Снятинський, Гадяцький, Дубнівський та ін. технікуми підготовки культурно-освітніх працівників, Житомирське і Донецьке культурно-освітні училища [17].

Дослідники питань становлення та розвитку вищої хореографічної освіти в Україні наголошують на наявності проблем, що супроводжували цей процес. Вони стосувалися як організації навчально-виховного процесу, формування матеріально-технічної бази, так і власне структури навчання. Заняття у новостворених закладах проводилися за старими планами, де вивченню фахових дисциплін відводилося вкрай мало часу. Так, В. Шеремета у своїй науковій розвідці наводить такі статистичні дані: у 1955-56 роках при підготовці спеціалістів середньої кваліфікації, особливо клубного профілю, «лише 20% від загальної кількості часу відводилося на вивчення спеціальних профільючих дисциплін» [17].

Однак вже в наступні роки ці та інші недоліки вдалося подолати. Навчальні плани були переглянуті і суттєво вдосконалені, збільшилося державне фінансування навчальних закладів. Та найважливішим для процесу розвитку хореографічної освіти слід вважати розширення фахових навичок і вмій майбутніх клубних працівників. Якщо раніше вони опановували переважно навички організаторської роботи в клубі, то тепер вчилися також керувати хоровими та драматичними гуртками, вивчали мистецтво народного чи бального танцю, гри на музичних інструментах тощо.

Паралельно проявилась інша проблема: брак педагогічних кадрів з вищою освітою у культурно-освітніх технікумах. Особливо це стосувалося викладачів хореографії, зокрема, народного танцю. Дослідники історії розвитку хореографічної освіти в Україні, констатуючи цей факт, зазвичай посиляються на річний звіт міністра культури Української РСР К. Литвина від 20 липня 1955 року, адресований заступнику голови Ради Міністрів УРСР М. Гречусі. В цьому документі, зокрема, сказано, що в технікумах підготовки культурно-освітніх працівників на початок 1954-1955 навчального року налічувалося 552 викладачі, з них із вищою освітою – 416, з незакінченою вищою – 26 і середньою спеціальною – 110. Викладачів із середньою спеціальною освітою, які викладали хореографію, в тому числі й народний танець, у цей період налічувалося лише 10 осіб [17].

Таким чином, 50-60-ті роки в Україні ознаменувалися посиленням уваги до мистецьких вмінь і навичок керівників клубних закладів, а водночас актуалізували проблему підготовки кваліфікованих викладачів хореографічного мистецтва.

У 1955 р. Міністерство культури УРСР звернулося до міністра культури СРСР Миколи Михайлова із проханням відкрити хореографічне відділення, яке б займалося підготовкою балетмейстерів і репетиторів для театрів опери і балету (на той час їх налічувалося 5), філармонії, театрів музичної комедії, драматичних колективів, професійних та самодіяльних колективів, а також педагогів для вищих і середніх навчальних закладів. Таке відділення пропонувалося відкрити при київському вищій-консерваторії чи театральному інституті. У зверненні зазначалося, що «аналіз діяльності керівної групи хореографів-балетмейстерів, режисерів, педагогів свідчать про наявність вагомих недоліків у підготовці цих кадрів», «керівник балету, чи то балетмейстер, педагог, повинні добре розумітися в питаннях марксистсько-ленінської естетики, історії літератури вітчизняної та зарубіжної, музики, живопису, скульптури, історії балету, історії костюму, досконало володіти системою Станіславського. Отримати такі знання можливо тільки у вищому навчальному закладі» [17].

Оскільки Москва дала позитивну відповідь, вже найближчим часом було заплановано заходи щодо відкриття хореографічного відділення, проте з невідомих причин таку кафедру відкрито не було [17].

Слід зазначити, що перший факультет із підготовки хореографів на теренах Радянського Союзу вже існував при Державному інституті театрального мистецтва ім. Луначарського в Москві. Його відкриття 1946 року стало знаменною подією у світі танцю, адже до цього часу жоден вищий навчальний заклад у світі не готував хореографів із вищою освітою. У 1962 році такий самий факультет було відкрито при Ленінградській консерваторії імені Н.А. Римського-Корсакова. У створенні хореографічних відділень взяла участь найкраща на той час педагогі-теоретики Л. Лавровський, М. Тарасов, А. Шатін, М. Чефранова, Т. Ткаченко, Ю. Бахрушин, М. Васильєва-Рожественська. Було розроблено навчальні плани та програми зі спеціальних дисциплін: мистецтво балетмейстера, композиція класичного, народного, історико-побутового, дуєтного танців, аналіз музичної драматургії, історія балету, а також навчальні посібники, якими й зараз користуються педагоги-хореографи.

У 60-ті роки ХХ ст., на думку А. Підлипської: «об'єктивні обставини склалися таким чином, що найбільша потреба існувала саме у керівниках самодіяльних колективів народного танцю, зважаючи на державне стимулювання його масовості» [11, 33].

Тож у 1970 році у Київському державному інституті культури ім. О.Є. Корнійчука (нині – Київський національний університет культури і мистецтв) було відкрито кафедру хореографії, яка першою в Україні почала готувати фахівців із народного хореографічного мистецтва з вищою освітою, ставши, таким чином, основою нинішньої кафедри народної хореографії.

Першу в Україні кафедру хореографії очолив Кім Василенко, він же став її першим професором. До співпраці було запрошено відомих фахівців, провідних майстрів українського хореографічного мистецтва Галину Березову та Андрія Гуменюка.

К. Василенко керував кафедрою з 1970 року – часу створення і до 1995 року. Але його діяльність цим не обмежилась. Ім'я видатного майстра народного танцю, талановитого балетмейстера, науковця, заслуженого діяча мистецтв України Кіма Юхимовича Василенка увійшло в історію українського народно-сценічного танцю, оскільки він вперше вирішив, обґрунтував та витлумачив цілу низку проблемних питань теорії, методики хореографічної педагогіки, практики, пов'язаних із шляхами розвитку українського народного хореографічного мистецтва, та його основи – лексики. Таким чином, К. Ю. Василенко започаткував нову науку – хореографічну лексикологію, покликану займатись питаннями танцювальної лексики.

На основі тривалих досліджень і копійкої роботи з вивчення народного та народно-сценічного танцю К. Василенку вдалося вирішити одну з найважливіших теоретичних проблем – створити хореографічний словник, який налічує опис 1067 рухів українського танцю. При цьому він визначив термінологічні кваліфікаційні позначення, основні ознаки, за якими рухи одержали свою назву; уніфікував загальну термінологію українського танцю.

К. Василенко відомий як яватор десятків книг, у яких – історія танцю, практичні настанови сучасним балетмейстерам-постановникам і самодіяльним хореографічним колективам народного танцю. Чільне місце у творчій спадщині митця займають посібники з теорії українського народно-

сценічного танцю. Зокрема, його посібник «Лексика українського народно-сценічного танцю» (1996) досі не має аналогів у світовій практиці [3].

Галина Олексіївна Березова відома як заслужена артистка України, балетмейстер, художній керівник (1945–66) та педагог (1972–80) Київського хореографічного училища. У 1940 та 1945 роках вона здійснила першу постановку балету «Лілея» К. Данькевича, в якому поєднала класичний та український народний танець. Педагогічними працями Г. Березової «Класичний танець у дитячих хореографічних колективах» (1977; 1990); «Хореографічна робота з дошкільнятами». (Ч. 1–2, 1982–83) користуються й сучасні педагоги-хореографи. На основі традиційної класичної школи Галина Березова розробила та впровадила на кафедрі хореографії КДІК методику викладання класичного танцю для підготовки керівників аматорських хореографічних колективів у вищому навчальному закладі [9].

Андрій Іванович Гуменюк – музикознавець, фольклорист, доктор мистецтвознавства, професор, збирач і дослідник українських народних пісень та хореографічного мистецтва. Його книга «Українські народні танці» (1962) стала однією із основоположних в теорії українського народного танцю.

Як зазначає А. Підлипська, «цей триумфірат знаних фахівців забезпечив триєдність класичної основи в особі Березової, української музично-хореографічної фольклористики в особі Гуменюка та потужних організаційно-педагогічних і методичних здібностей в особі Василенка, що стало міцним фундаментом для стабілізації та подальшого розширення діапазону педагогічної та мистецької діяльності кафедри, пріоритетним напрямом якої став розвиток народно-сценічної хореографії, зокрема української» [11, 35].

До роботи над підготовкою хореографів, керівників самодіяльних танцювальних колективів були залучені провідні майстри української сцени. В різні часи на кафедрі викладали заслужений діяч мистецтв України М. Трегубов; кандидати мистецтвознавства Г. Боримська, В. Пасютинська; заслужені артисти України М. Мотков, О. Колосок, В. Володько, народна артистка України В. Вірська, заслужений працівник культури України Є. Зайцев. Історію хореографічного мистецтва викладав доктор мистецтвознавства, професор Ю. Станішевський.

Професорсько-викладацький склад кафедри хореографії КДІК невтомно працював над формуванням комплексної системи академічного виховання майбутніх фахівців-хореографів, яка була підкріплена відповідними навчальними планами та програмами, авторськими методиками викладання фахових дисциплін, великою кількістю науково-методичної літератури, виданої на той час в інституті.

Заслуговує на увагу той факт, що саме на кафедрі хореографії КДІК, а нині КНУКІМ, вперше, з ініціативи завідувача кафедри Кіма Юхимовича Василенка, було започатковано дисципліну «Український народно-сценічний танець», яка з часом, з огляду на її зміст і завдання, отримала нову назву: «Теорія та методика викладання українського народно-сценічного танцю». Серед перших викладачів цієї дисципліни – заслужений артист України, колишній артист балету хору ім. Г. Вірського О. Колосок та заслужений артист України, в минулому артист ансамблю танцю України ім. П. Вірського М. Мотков. Надалі дисципліну «Теорія та методика викладання українського народно-сценічного танцю» розвивали та удосконалювали заслужений діяч мистецтв України, кандидат педагогічних наук, професор С. Забрєдовський, народна артистка України В. Вірська та доцент С. Зубатов.

Формування дисципліни «Народно-сценічний танець» на кафедрі відбувалося завдяки педагогічній діяльності В. Володько – артистки балету, балетмейстера, мистецтвознавця, заслуженої артистки України.

Як стверджують науковці, «помітною у становленні методики викладання народно-сценічного танцю була діяльність доцента В. Каміна, випускника Московського інституту культури» [11, 35].

Із власною методикою, з особливим стилем викладання та виховання майбутніх фахівців народного танцю, з високими результатами педагогічної творчості увійшов в історію кафедри народної хореографії КНУКІМ колишній артист балету, а згодом педагог-хореограф, заслужений працівник культури України, доцент Є. Зайцев. Результатом його плідної праці став навчальний посібник «Основи народно-сценічного танцю» (1976), в якому «він об'єднав основи класичного професіоналізму із здобутками народного танцювального досвіду» [6]. Цей посібник і нині залишається базовим у вищих і спеціальних навчальних закладах України при вивченні та викладанні народно-сценічного танцю.

«Мистецтво балетмейстера» – одну з основних фахових дисциплін кафедри народної хореографії – майже з перших років заснування кафедри викладав М. Тригубов – визначна постать у вітчизняній хореографічній культурі, колишній артист українського балетного театру, балетмейстер, педагог, заслужений діяч мистецтв України. Викладацька діяльність Миколи Трегубова з формування у студентів професійних здібностей, умінь та навичок, пов'язаних із мистецтвом постановки хореографічних композицій, є свідченням високого професіоналізму викладачів кафедри хореографії Київського державного інституту культури. У своєму дослідженні Т. Чурпіта зазначає, що М. Трегубов працював над підручником з мистецтва балетмейстера, але, на жаль, так і не встиг його видати. Зате збереглися методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів, а його учні й сьогодні використовують конспекти лекцій видатного балетмейстера [16].

Відомий педагог, науковець, автор книг з історії хореографічного мистецтва В. Пасютинська свого часу час викладала на кафедрі історико-побутовий танець, проте згодом переїхала в Росію й до останніх років життя працювала у Державному інституті театрального мистецтва (рос. – ГИТИС).

Як зазначалося вище, на початку свого існування кафедра хореографії займалася підготовкою керівників самодіяльних колективів, проте в числі перших студентів вже були й випускники училищ культури та хореографічного училища, тобто молоді фахівці, що мали досвід не лише виконавської, а й педагогічної та балетмейстерської діяльності.

Так, у числі перших випускників кафедри хореографії КДІК були Г. Воронов, В. Глушенков, М. Гричушніков, П. Харісов, Л. Цветкова, В. Шершньов – хореографи, балетмейстери, педагоги, які завдяки своїм визначним здобуткам у галузі хореографічного мистецтва, якому присвятили своє життя, зокрема народного танцю стали знаними не лише в Україні, а й за її межами.

Одна з перших випускниць кафедри Лариса Юрїївна Цветкова в інтерв'ю авторові поділилася спогадами про роки свого навчання: «Педагоги кафедри не лише блискуче викладали свою дисципліну, навчали нас майбутній професії, – наші наставники спонукали нас до більш глибокого розуміння хореографії, специфіки її виражальних засобів. І саме тому ми – студенти з ініціативи викладачів постійно ходили на вистави у різних театрах та концертних залах Києва, відвідували виступи всесвітньо відомих ансамблів народного танцю, бували на творчих зустрічах з їхніми керівниками та учасниками, пізнаючи таким чином специфіку хореографічних культур різних народів світу. А яке враження справили на нас чудові вистави закордонних балетних труп, де були представлені творчі доробки Д. Баланчіна, А. Ейлі, Х. Лімона, Л. Якобсона! Та найголовніше – це подальші обговорення побаченого, обмін думками з викладачами-наставниками. Мабуть, саме такі прийоми сприяли тому, що вже у 80-і роки студенти кафедри стали лауреатами Всеукраїнського конкурсу артистів естради, брали участь у підготовці та проведенні масових заходів, присвячених 1500-річчю Києва, відкриттю Олімпійських ігор у Москві».

З часів заснування кафедри хореографії на ній було започатковано традицію: готувати як викладачів власних випускників. Ця система працює і донині, й уже півстоліття переважна більшість професорсько-викладацького складу вишу – колишні студенти кафедри народної хореографії КДІК ім. О.Є. Корнійчука, який згодом перейменовано у КНУКіМ.

Із 1976 року Л. Цветкова, заслужений працівник культури України, доцент, відомий в Україні фахівець із методики викладання класичного танцю, на кафедрі народної хореографії працює. Із 1995 р. по 1998 р. вона очолювала кафедру, а потім до 2018 р. була деканом факультету хореографічного мистецтва.

Визначною подією в царині хореографічної педагогіки стало видання підручника Л. Цветкової «Методика викладання класичного танцю» (2005) для студентів та викладачів середніх, спеціальних і вищих навчальних закладів – першого такого посібника українською мовою. Узагальнивши досвід своїх викладачів – учениць А. Ваганової – Г. Березової, А. Васильєвої та Г. Кирилової, Лариса Юрїївна розробила власну методику викладання класичного танцю для студентів, що спеціалізуються на інших, окрім класики, видах хореографічного мистецтва [14]. Варто зазначити, що Л. Цветкова – незмінний натхненник, ініціатор та організатор Всеукраїнських науково-практичних конференцій, які щороку відбуваються в КНУКіМ на факультеті хореографічного мистецтва.

У 1994 році кафедру хореографії було перейменовано у кафедру народної хореографії, а згодом її випускники (вже Київського національного університету культури і мистецтв) почали отримувати кваліфікацію «балетмейстер народної хореографії, викладач фахових дисциплін, артист». Того ж 1994 року було створено окремо кафедру бальної хореографії, а пізніше – класичної та сучасної.

Показово, що серед викладачів кафедри в усі часи були колишні артисти ансамблю ім. П. Вірського, одноступі, митці, які активно впроваджували у своїй педагогічній, балетмейстерській діяльності принципи творчості майстра, видатного митця Павла Вірського, роботи якого і донині залишаються взірцем української народної хореографії. Серед них М. Мотков, Г. Боримська, В. Вірська, В. Литвиненко, В. Поклад. У 2007 р. було видано навчальний підручник кандидата мистецтвознавства В. Ливиненка «Зразки народної хореографії» для студентів вищих мистецьких навчальних закладів, у якому автор висвітлив концепцію, творчі методи, принципи творчості П. Вірського та подав зразки хореографічних композицій, створені всесвітньо відомим майстром [9].

В період з 1999 по 2012 р. завідувачем кафедри народної хореографії був доцент Сергій Лук'янович Зубатов, який спрямував свою викладацьку діяльність на удосконалення та розвиток українського народно-сценічного танцю. Результатом багаторічного педагогічно-практичного досвіду роботи (40 років) С. Зубатова у закладах вищої освіти України стало видання підручника «Методика викладання українського народного танцю» (для першого року навчання – 2017 р., для другого року навчання – 2018 р.). У чотирьох розділах підручника подано основні рухи танців Наддніпрянщини (1 рік навчання) [7] та Закарпатського краю (2 рік навчання) [8], вправи біля станка, вправи та етюди на середині залу, а також опис народного одягу зазначених регіонів.

Педагогічні та мистецькі традиції кафедри успішно продовжує молоде покоління викладачів. У 2012 році кафедру народної хореографії очолила І. Гутник – кандидат педагогічних наук, доцент, викладач дисциплін «Мистецтво балетмейстера», художній керівник та балетмейстер ансамблю народного танцю «Київ» КНУКіМ. І надалі одним з головних завдань кафедри залишається постійне прагнення до удосконалення та підвищення академічного професійного рівня підготовки студентів, яке досягається завдяки високому рівню вимогливості до студентів, адже необхідною умовою їх професій-

ної творчої майстерності є засвоєння усього комплексу фахових дисциплін, які утворюють єдину освітню систему.

«Вагому частину діяльності кафедри займає науково-дослідна робота викладачів і студентів. Одним із головних напрямів досліджень є розвиток української національної хореографічної культури. Викладачі та студенти беруть активну участь у науково-практичних конференціях – всеукраїнських і міжнародних. Найбільш цікавий дослідницький матеріал використовується у подальшій практичній діяльності кафедри. З огляду на специфіку кафедри, частина наукових робіт ілюструється творчими показами» [10].

Науково-педагогічний склад кафедри, що керується сучасними тенденціями розвитку хореографічного мистецтва, активно займається науковою діяльністю, постійно працює над розробкою нових дисциплін, покликаних сприяти всебічному розвитку та підвищенню рівня підготовки балетмейстерів народної хореографії, а також надати їм можливість, зберігаючи народні традиції, шукати нові шляхи розвитку народної хореографії. За останніх 5 років викладачі кафедри народної хореографії КНУКіМ розробили такі дисципліни: «Основи стилізації народного танцю» – І. Гутник; «Еволюція українського народного танцю» – С. Зубатов; «Хореографічна культура народів світу» – О. Яценко.

У 2014 році на кафедрі було видано збірку науково-методичних праць «Теорія і практика викладання фахових дисциплін» [12]. Це видання стало першою спробою представити теоретичні та методичні розробки з основних фахових дисциплін, які є результатом плідної діяльності науково-педагогічного складу кафедри народної хореографії і втілюються на практиці в навчальному процесі. У планах кафедри – видання серії таких праць, покликаних стати ґрунтовною теоретичною основою у практичній діяльності викладачів, студентів і хореографів.

За період діяльності кафедри було підготовлено понад 2000 висококваліфікованих фахівців, багато з яких наразі мають наукові ступені, вчені та почесні звання. Переважна більшість випускників кафедри працюють за фахом в Україні та різних країнах світу – балетмейстерами та артистами у провідних професійних колективах, викладачами вищих та середніх навчальних закладів, керівниками аматорських хореографічних колективів. На кафедрі народної хореографії у різні часи навчалося багато іноземних студентів, зокрема, з Австралії, Болгарії, В'єтнаму, Ємену, Канади, Куби, Мадагаскару, Монголії, Польщі, Словаччини, Словенії, США, Франції, Хорватії.

Сьогодні кафедра творять невтомні, талановиті педагоги, як молоді, так і досвідчені фахівці, справжні професіонали, які присвячують своє життя становленню народного хореографічного мистецтва в Україні. Діяльність кафедри народної хореографії КНУКіМ з її унікальним досвідом підготовки фахівців-хореографів широкого профілю настільки велика і значна, що її по праву можна вважати прикладом та орієнтиром для інших мистецьких вишів України.

Тож свій 50-літній ювілей кафедра народної хореографії КНУКіМ зустрічає неабиякими здобутками. Ними є і успіхи студентів у навчанні, концертній та конкурсній діяльності, й наукові досягнення викладачів, і їхня плідна праця на ниві виховання успішних громадян – патріотів України, яким притаманні національна гідність, високий професіоналізм, щире прагнення до утвердження духовних цінностей українського народу.

Наукова новизна дослідження полягає в аналізі педагогічної та науково-методичної діяльності викладачів кафедри народної хореографії нинішнього КНУКіМ, їх новаторства при розробці дисциплін та укладанні сучасних навчальних програм.

Висновки. У 60-ті роки ХХ ст. в Україні спостерігається зростання популярності народного хореографічного мистецтва, що зумовило державне його заохочення і, відповідно, актуальність підготовки керівників самодіяльних танцювальних колективів. У відповідь на виклики часу 1970 року в КДІК ім. О.Є. Корнійчука (нині – КНУКіМ) було відкрито кафедру хореографії, яка першою в Україні почала готувати фахівців із народного хореографічного мистецтва з вищою освітою. Визначальну роль у її діяльності відіграли завідувач кафедри Кім Василенко, відомі фахівці Галина Березова та Андрій Гуменюк. Сьогодні кафедра творять і досвідчені, й молоді фахівці, а їх діяльність є унікальним взірцем підготовки фахівців-хореографів широкого профілю.

Література

1. Березова Г. О. Класичний танець у дитячих хореографічних колективах. Київ : Музична Україна, 1977. 272 с.
2. Березова Г. О. Хореографічна робота з дошкільнятами. Київ : Музична Україна, 1989. 208 с.
3. Василенко К. Ю. Лексика українського народно-сценічного танцю : підручник. Київ : Мистецтво, 1996. 496 с.
4. Волков С. Ретроспекції мистецької освіти в українському суспільстві ХХ–ХХІ століття. Культурологічна думка. 2012. № 5. С. 56–66.
5. Горбатова Н. О. Становлення хореографічної освіти в Україні (кінець ХІХ – початок ХХ століття). Молодий вчений. 2017. № 7. С. 67–70.
6. Зайцев Є. В., Колесниченко Ю. В. Основи народно-сценічного танцю : навчальний посібник. Вінниця : НОВА КНИГА, 2007. 416 с.
7. Зубатов С. Л. Методика викладання українського народного танцю. Перший рік навчання : підручник. Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 376 с.
8. Зубатов С. Л. Методика викладання українського народного танцю. Другий рік навчання : підручник. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 416 с.
9. Литвиненко В. А. Зразки народної хореографії : підручник. Київ : Альтпрес, 2007. 468 с.

10. Народна хореографія. Факультет хореографічного мистецтва Київського національного університету культури і мистецтв. URL : <http://dance.knukim.edu.ua/pro-specializaciyu/>
11. Підлипська А.М. Кафедра хореографії Київського державного інституту культури ім. О. Є. Корнійчука крізь призму соціокультурної політики другої половини ХХ століття. Динаміка розвитку вищої хореографічної освіти як складової художньої культури України (до 45-річчя заснування кафедри хореографії КНУКіМ): зб. матеріалів Всеукр. наук.-практич. конф. Київ : КНУКіМ, 2015. С. 31–36.
12. Теорія і практика викладання фахових дисциплін : зб. наук.-метод. праць кафедри народної хореографії КНУКіМ. Київ : ТОВ «Видавничий будинок «Аванпост – Прим», 2014. 216 с.
13. Цветкова Л. Ю. Традиції та інновації в балетмейстерській і педагогічній діяльності Ганни Березової. Динаміка розвитку вищої хореографічної освіти як складової художньої культури України (до 45-річчя заснування кафедри хореографії КНУКіМ): зб. матеріалів Всеукр. наук.-практич. конф. Київ : КНУКіМ, 2015. С. 43–50.
14. Цветкова Л. Ю. Методика викладання класичного танцю : підручник. Київ : Альтпрес, 2005. 324 с.
15. Чілікіна Н. Проблематика сучасної хореографічної освіти. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2015. Вип. 12. С. 298–308.
16. Чурпіта Т. М. Актуальність дослідження діяльності Миколи Трегубова в контексті розвитку хореографічної культури України. Динаміка розвитку вищої хореографічної освіти як складової художньої культури України (до 45-річчя заснування кафедри хореографії КНУКіМ): зб. матеріалів Всеукр. наук.-практич. конф. Київ : КНУКіМ, 2015. С. 37–41.
17. Шеремета В. Становлення вищої хореографічної освіти у повоєнний період. URL : <http://www.stationline.org.ua/pedagog/106/19469-standovlennya-vishhoi-xoreografichnoi-osviti-v-ukraini-u-povoyennij-period.html>

References

1. Berezova, G.O. (1977). Classical dance in children's choreographic groups. Kyiv: Muzychna Ukraina [in Ukrainian].
2. Berezova, G.O. (1989). Choreographic work with preschool children. Kyiv: Muzychna Ukraina [in Ukrainian].
3. Vasilenko, K.Y. (1996). Ukrainian Folk-stage Dance Lexis. Kyiv: Mystectvo [in Ukrainian].
4. Volkov, S. (2012). Retrospections of art education in Ukrainian society of the XX–XXI centuries. Cultural thought, 5, 56–66 [in Ukrainian].
5. Gorbatova, N.O. (2017). The formation of choreographic education in Ukraine (end of XIX – beginning of XX century). Young scientist, 7, 67–70 [in Ukrainian].
6. Zaitsev, E.V. & Kolesnichenko, Y.V. (2007). Basics of folk-dance stage. Vinnytsia: NOVA KNYGA [in Ukrainian].
7. Zubatov, S.L. (2017). Methods of Ukrainian folk dance teaching. The first year of study. Kyiv: Vydavnytstvo Lira-K [in Ukrainian].
8. Zubatov, S.L. (2018). Methods of Ukrainian folk dance teaching. The second year of study. Kyiv: Vydavnytstvo Lira-K [in Ukrainian].
9. Litvinenko, V.A. (2007). Samples of folk choreography. Kyiv: Altpress [in Ukrainian].
10. Folk choreography. Faculty of Choreographic Art of Kyiv National University of Culture and Arts. Retrieved from <http://dance.knukim.edu.ua/pro-specializaciyu/>
11. Podlipskaya, A.M. (2015) Department of Choreography of O. Korniychuk Kyiv State Institute of Culture through the lens of socio-cultural policy of the second half of the twentieth century. Dynamics of development of higher choreographic education as a component of artistic culture of Ukraine (to the 45th anniversary of the foundation of the department of choreography KNUKM): collection of materials all-ukrainian. scientific-practical conf., (pp. 31–36). Kyiv: KNUKIM [in Ukrainian].
12. The theory and practice of teaching professional disciplines: coll. Of scientific-method. Studies of the Department of Folk Choreography KNUCіM. (2014). Kyiv: TOV «Vydavnychiy budynok «Avanpost – Prym» [in Ukrainian].
13. Tsvetkova, L.Y. (2015) Traditions and innovations in the ballet master's and pedagogical activities of Anna Berezova. Dynamics of development of higher choreographic education as a component of artistic culture of Ukraine (to the 45th anniversary of the foundation of the department of choreography KNUKM): collection of materials all-ukrainian. scientific-practical conf., (pp.43-50). Kyiv: KNUKIM [in Ukrainian].
14. Tsvetkova, L.Y. (2005). Methods of classical dance teaching. Kyiv: Altpress [in Ukrainian].
15. Chilikina, N. (2015). Problems of modern choreographic education. Problems of modern teacher preparation, 12, 298–308 [in Ukrainian].
16. Churpita, T.M. (2015) Relevance of the study of Mykola Tregubov's activity in the context of the development of choreographic culture of Ukraine. Dynamics of development of higher choreographic education as a component of artistic culture of Ukraine (to the 45th anniversary of the foundation of the department of choreography KNUKM): collection of materials all-ukrainian. scientific-practical conf., (pp. 37-41). Kyiv: KNUKIM [in Ukrainian].
17. Sheremeta, V. Formation of higher choreographic education in the post-war period. Retrieved from <http://www.stationline.org.ua/pedagog/106/19469-standovlennya-vishhoi-xoreografichnoi-osviti-v-ukraini-u-povoyennij-period.html>

Стаття надійшла до редакції 27.07.2019 р.